

Digitális egyenlőtlenségek a 15–17 éves fiatalok körében

Településtípus és jövedelmi tényezők hatásvizsgálata

GALÁN ANITA
doktorandusz

Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola
Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

Bevezetés

Az elmúlt évtizedek társadalmi-gazdasági változásai; a globalizáció folyamata, az információs társadalom létrejötte alapjaiban strukturálta át a mindennapjainkat (Beck 2003; Szarvák 2004; Gábor 2012; Somlai 2012).

A társadalmi egyenlőtlenségek egy új dimenziója jelent meg az IKT eszközök, valamint az internet terjedésének következtében. A továbbiakban ezen új egyenlőtlenség, a digitális egyenlőtlenség rövid bemutatására teszünk kísérletet; az 1995 után születettek közötti digitális egyenlőtlenségeket vizsgáljuk a Magyar Ifjúság 2012 adatbázisa alapján.

A szakirodalom az 1995 után született fiatalokat homogén generációként tárgyalja az infokommunikációs technológiai eszközökhöz (továbbiakban IKT) való viszonyuk miatt, azonban ezen eszközök nem egyenlően oszlanak el a társadalomban. A hozzáférés nagyban függ az egyén jövedelmi helyzetétől (hogyan tudja-e vásárolni az eszközöket és szolgáltatásokat), a lakóhelyétől (hogyan kiépített-e a megfelelő infrastruktúra a használatukhoz és elérhető-e helyben), valamint az iskolai végzettségtől is (hogyan megtanulja-e a javára fordítani azokat).

Hipotézisünk szerint a Magyarországon jelenlévő társadalmi egyenlőtlenségek miatt nem beszélhetünk olyan egységes életkori kohorszról, amely hasonló módon használja a digitális technika eszközeit. Jelen dolgozatunkban a 15–17 éves korú fiatalok körében fennálló digitális egyenlőtlenségek hozzáférési dimenzióját kívánjuk jellemezni a településtípus és jövedelmi helyzet hatásainak bemutatásával.

Digitális megosztottságtól a digitális egyenlőtlenségekig

Az információ és a szegénység szoros kapcsolatáról már a nyolcvanas évek közepétől beszéltek a társadalomtudósok. Trewor Haywood (1995) az információhoz való hozzájutás – mint egyenlőtlenségképző tényező alapján – információ-szegényeket és információ-gazdagokat tematizált.

A kilencvenes években ezt a koncepciót váltotta fel a digital divide (digitális megosztottság) fogalma. A téma kutatói általában megkülönböztetik a globális (országok közötti) és a társa-

dalmi (társadalmi rétegekhez köthető), valamint az online populáción belüli megosztottságot (Wilson 1999).

Egyes – optimistaként definiált – nézetek szerint az internet széles körű elterjedése kompenzálja a „klasszikus” különbségeket a társadalomban, amelyeket az oktatáshoz, infrastruktúrához, munkalehetőségekhez, illetve információhoz való hozzáférés területén tapasztalhatunk. Más nézetek szerint azonban – amelyeket „pesszimista nézetek” jelzővel illettek – a technológiához való hozzáférés területi és társadalmi dimenzióiban megmutatkozó különbségei növelni fogják az egyenlőtlenségeket, hiszen lesznek olyanok, akik nem rendelkeznek internet-hozzáféréssel, s ez gátolhatja társadalmi integrációjukat (DiMaggio et al. 2004). A gyors társadalmi-gazdasági változásokat az emberek gondolkodása nem minden esetben tudja ugyanolyan mértékben követni. Hiába terjednek az IKT eszközök egyre gyorsabban, mindig lesznek olyan rétegek, akiknél hosszabb időt vesz igénybe, hogy átalakítsák kommunikációs szokásaikat, információszerzési stratégiáikat (Molnár 2002).¹

A technológiai eufória csökkenésével a kutatók rájöttek, hogy egyes emberek nagyobb valószínűséggel használják az infokommunikációs eszközöket, valamint az internetet mint mások, és ezek ugyanazok a csoportok, akik jobban hozzáférnek az oktatáshoz, a jövedelemhez, és más erőforrásokhoz is. Az új technológia tehát felerősíti a már meglévő egyenlőtlenségeket (DiMaggio – Hargittai 2001).

Az infokommunikációs penetráció előrehaladtával nemcsak a digitális megosztottság méretéről, annak alakulásáról folytak a viták, hanem többen új fogalomrendszer kialakítását sürgették a jelenség leírására. Selwyn (2002) szerint félrevezető a digitális megosztottság fogalma, mert csupán internettel rendelkezőkre és nem rendelkezőkre osztja a társadalmat, és ezzel azt sugallja, hogy a szakadék könnyedén áthidalható; csupán az internetet kell beköttetni hozzá.

Warschauer (2002) is egyetért vele, és úgy véli, hogy a digitális megosztottság fogalma túlságosan az infrastruktúra meglétére, illetve hiányára utal, figyelmen kívül hagyja azokat az emberi és társadalmi tényezőket, amelyeket az egyenlőtlenség megszüntetésének érdekében meg kellene változtatni. Carvin (2000) szintén úgy gondolja, hogy a hozzáférés megléte nem elégséges feltétele az egyenlőtlenségek csökkentésének. Fontosnak tartja a széles értelemben vett írástudást – olvasni tudás, billentyűzethasználat, tartalmak megértése stb. – a tartalom problémáját és a helyi közösségek szerepét is.

DiMaggio (DiMaggio – Hargittai 2001) emiatt hangsúlyváltást javasolt; úgy gondolta, hogy a penetráció előrehaladtával már nem az a fontos, hogy ki fér hozzá az internethez és ki nem, hanem hogy ki mit csinál és mit képes csinálni, amikor használja azt, tehát a használat minősége válik megkülönböztető dimenzióvá. Úgy vélte, hogy annak ellenére, hogy egyes kutatók szerint telítettség várható a hozzáférésben, akkor sem jelenthetjük ki, hogy a digitális megosztottságnak vége, hiszen új aspektusok, még hozzá a felhasználók közötti különbségek válnak fontossá, mint például a kapcsolat vagy az eszközök minősége, a felhasználói tudás vagy a társadalmi támogatottság. Norris (2001) szintén hangsúlyozza, hogy a hozzáférés csak a digitális megoszt-

¹ Ez az időtényező azonban egyre furcsább képet mutat, hiszen az 50 millió felhasználó elérésére a telefonnak 74 évre, a rádióknak 38 évre, a számítógépnek 16 évre, a televízióknak 13 évre, az internetnek csupán 4 évre volt szüksége (Molnár 2002).

tottság egyik dimenziója, figyelembe kell még venni az etnikumot, a képességeket, a földrajzi elhelyezkedést, a kulturális tartalmakat és az oktatást is.

DiMaggio (DiMaggio – Hargittai 2001) ezek alapján vezette be a digitális egyenlőtlenség fogalmát és legfontosabb vizsgálandó dimenzióiként a technikai apparátust, a használat autonómiáját, a képességeket, a társadalmi támogatást, valamint a használat céljainak egyenlőtlenségeit jelölte meg.

Egyes megközelítések szerint a digitális egyenlőtlenség az öröklött társadalmi egyenlőtlenségeket is tovább generálja, hiszen vannak olyan csoportok, amelyek jövedelmi helyzetük, munkaerő-piaci státusuk, lakóhelyük miatt eleve hátrányból indulnak (Gil-Garcia et al. 2006). Vajon mennyire állja meg a helyét ez az állítás a fiatalokra nézve, akik az informatikai eszközök és az internet világában szocializálódtak? Miben másabbak ők a „régebbi fiatalokhoz” képest ennek következtében? A továbbiakban ezekre a kérdésekre keresem a választ.

Új ifjúság, új generáció?

A hagyományos agrártársadalmak eltűnése, az ipari társadalmak és a modern kultúra kibontakozása új történelmi feltételeket teremtett. A fogyasztás hegemoniájának terjedése, az individualizációs folyamat nyomán kialakuló atomizálódás, illetve a virtuális közösségek előtérbe kerülése és a technikai fejlődés együttese többek között egy új generáció kialakulását is eredményezte.

Már nem a múlt megőrzése, a szülők, nagyszülők világának fenntartása, hanem az innováció lett az ifjúság feladata, tehát ifjúsági korszakváltás következett be (Gábor 2012; Somlai 2012). Az „új ifjúság” életstílus, értékrend, nemi szerepek, magatartásforma, valamint mentalitás tekintetében is eltér a korábbiaktól; a nemi különbségek elmosódtak, hamarabb létesítenek szexuális kapcsolatot, hamarabb próbálják ki a különböző addiktív szereket, a materiális értékek (pénz) helyett a posztmateriális értékek (lelki béke, önmegvalósítás) kerülnek az életük középpontjába (Somlai 2007). A fiatalok értékrendjének erős szervező elvévé az individualizmus, illetve a karriervágy vált, ez hozta magával a párválasztási szokások változását is. Szabadabbak lettek, gyakoribb a partnercsere, valamint folyamatosan nő a szinglik száma is (Utasi 2004).

Pikó Bettina (2005) a legfontosabb változásokat a fiatalok életstílusában látja; a tanulási idő meghosszabbodása, az önálló életkezdés kitolódása, valamint a fogyasztói társadalom hegemoniája a fő okai véleménye szerint az ifjúság életében bekövetkezett változásoknak. Vaskovics (2000) szerint az elnyúló iskolai képzés, a munkanélküliség és a nehéz elhelyezkedés a modernizáció során bekövetkezett társadalm szerkezeti változások következményei. A posztindusztriális társadalmakban nagyobbak és nyíltabbak lettek a tízen- és huszonevesek egyenlőtlenségei; a fiatalok leghátrányosabb csoportjainak – alacsony iskolai végzettségű, rurális területen élő, roma – nincs szakképzettsége, sem munkahelye (Gábor 2012; Somlai 2012).

A '89 után születetteknél megjelent egy korábban egyáltalán nem tapasztalható generációs szakadék: ami régebben a fiatalok és felnőttek között volt, az ma a fiatalok és fiatalok (Y, és Z generáció) között húzódik (Tari 2011). Prensky hívta fel a figyelmet arra, hogy a mai diákok nem fokozatosan változtak a múltbéliekhez képest, nem csupán nyelvük, ruházatuk vagy stílu-

suk változott, ahogyan ez korábban történt generációk között, hanem egy igazán nagy törésnek lehettünk tanúi. Véleménye szerint ezt nevezhetjük szingularitásnak is, amelyet a digitális technológiák robbanásszerű elterjedése okozott, amely olyannyira megváltoztatta a dolgokat, hogy nincs visszaút belőle (Bauer – Déri 2011). Prensky szerint a fiatalok gondolkodásmódja teljesen átalakult, és másképp dolgozzák fel a környezetükből érkező információkat is, mint elődeik. Ez a generáció a technológia fejlődését már egy organikus folyamatként éli meg, természetesnek veszi, hogy a különböző informatikai eszközök rendelkezésre állnak, életét már nehezen tudná ezek nélkül elképzelni, emiatt sokkal több időt tölt képernyő előtt, mint az idősebb generáció tagjai, és ezzel párhuzamosan jóval kevesebb könyvet használ (Ságvári 2008; Somlai 2012).

Az új generációt nevezték N-generációnak (N mint Net), IT-generációnak, mások D-generációról beszélnek (D mint Digitális), de elterjedt az X-, Y-, Z-generáció elmélete is, Prensky pedig digitális bevándorlókat és digitális bennszülötteket különböztet meg (Prensky 2001; Tari 2011, Ságvári 2012). Ezeknek az elméleteknek az a célja, hogy jól érzékelhetővé és megfoghatóvá tegyék azokat a kulturális, szocializációs különbségeket, amelyek a különböző korosztályok között megfigyelhetők (Ságvári 2008).

A fiatalok azonban nem alkotnak homogén csoportot; a digitális technikákhoz való hozzáférésük szerint elkülönült egymástól a perspektívával rendelkezők, illetve az állandó létbizonytalanságban élők csoportja (Ságvári 2012). A továbbiakban célok ezen különbségek ábrázolása a digitális egyenlőtlenségek hozzáférési dimenziója mentén.

A vizsgálat módszerei

Kutatásunk célja, hogy a digitális egyenlőtlenségek egy dimenzióját, a hozzáférési egyenlőtlenséget elemezzük a települési és anyagi különbségek mentén a Magyar Ifjúság 2012-es adatbázisa alapján.

Az adatfelvétel során nyolcezer 15–29 éves fiatalot kérdeztek meg egy 60-70 perces kérdőív segítségével 2012 szeptembere és novembere között. A kutatás reprezentatívnak tekinthető a 15–29 éves magyar népességre vonatkoztatva területileg, településtípusonként, korcsoportok és nemek szerint is. A mintavétel több lépcsőben, rétegzett valószínűségi mintavétel alkalmazásával történt.

Jelen vizsgálatom alapsokaságát a Magyar Ifjúság 2012 kutatás adatbázisából az 1995 után születettek, azaz a 15–17 évesek adják. A szakirodalom alapján őket tekinthetjük a sokak által „új generáció”-ként definiált életkori kohorsznak.

A leválogatott minta nagysága 1368 fő; 48,5%-ban nők, 51,5%-ban férfiak alkotják. A populáció 11,7%-a fővárosi, 54,1%-a él városban, míg 34,2%-a valamilyen községben. A mintába tartozó fiatalok 6,7%-a általános iskolás, 19%-uk szakiskolába, 42,6%-uk szakközépiskolába, 31,7%-uk gimnáziumba jár.

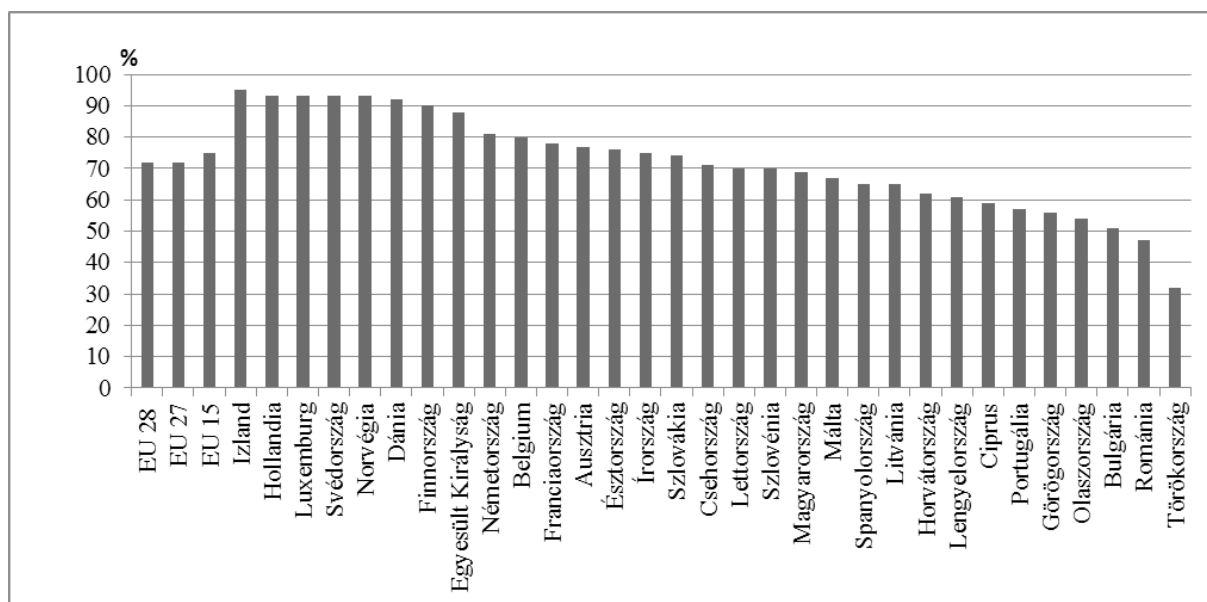
A digitális egyenlőtlenségek vizsgálatának számos dimenziója közül az adatbázis a számítógép-, internet-ellátottság, valamint az okostelefonnal rendelkezés összefüggéseinek megfigyelését teszi lehetővé. Az adatbázisból nyert eredményeket az Eurostat kutatási eredményeivel kívánjuk kiegészíteni a magyarországi helyzet európai kontextusban történő elhelyezéséhez.

Kutatási eredmények

Magyarország az EU 28-as tagállamok rangsorában a 18. helyet foglalja el az internet penetrációját tekintve, amely 2013-ban 69%-os volt az Eurostat felmérései szerint (lásd 1. ábra). Ezzel az eredménnyel hazánk kissé az EU-s átlag alatt foglal helyet. Európában az internet penetrációja Izlandon, a Skandináv, valamint a Benelux államokon kívül Németországban és Nagy-Britanniában a legmagasabb, 80-90% fölötti.

Az internet elterjedtsége Törökországban a legalacsonyabb, ahol mindössze a háztartások 32%-ában elérhető a világháló. Ezek az eredmények tükrözik az országok gazdasági helyzetét is, valamint megfigyelhetővé válnak a globális digitális egyenlőtlenségek is, azaz az országok közötti gazdasági különbségek, egyenlőtlenségek digitális egyenlőtlenség formájában súlyosbítják tovább a nemzetek és ezáltal a benne élő emberek helyzetét, életesélyeit.

1. ábra. Az internet penetrációja az Európai Unióban 2013-ban (%)

Forrás: saját szerkesztés, Eurostat

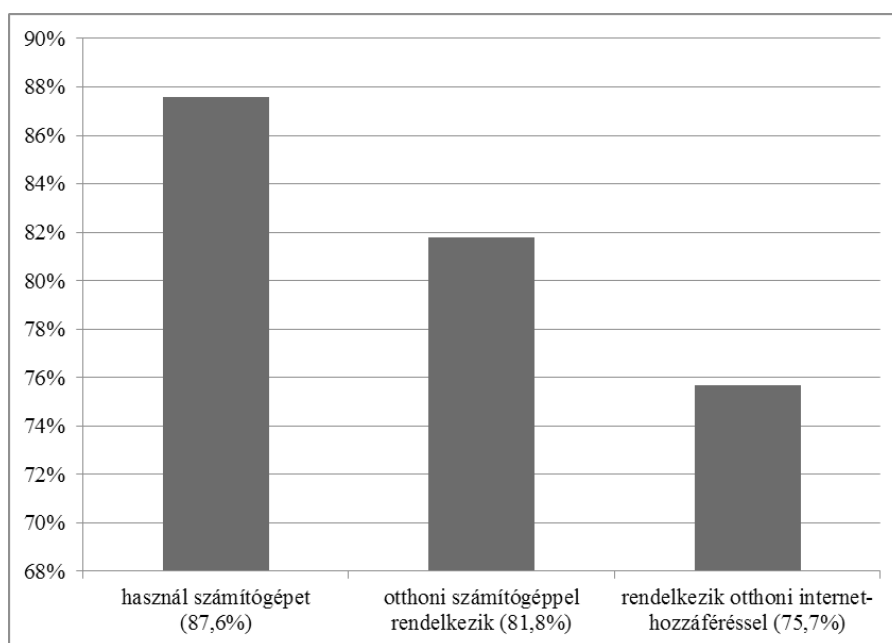
Az európai uniós és hazai átlagtól is magasabb a 15–17 éves fiatalok körében azoknak az aránya, akiknek az otthonában elérhető a világháló (75,7%).

A 15–17 éves diákok 87,6%-a használ számítógépet, de csupán 81,8%-uk rendelkezik az otthonában is PC-vel (lásd 2. ábra). A használat gyakorisága az iskolarendszer sajátosságai-
val magyarázható, hiszen a legtöbb középfokú oktatási intézményben folyik informatikaokta-
tás. A számítógépet használó diákok 6%-a csupán korlátozott ideig – az iskolában, barátoknál,
 esetleg könyvtárban – tudja használni azt. DiMaggio ezt a fajta egyenlőtlenséget definiálja a
használat autonómiájának egyenlőtlenségeként. Ez a használat helyéből fakad, abból, hogy hol
van alkalma a felhasználónak internetezni, mennyit kell utaznia hozzá, van-e valamilyen szabá-
lyozásnak kitéve az időtartamot, használati módokat tekintve, mennyire felügyelt a használata,
valamint hogy hány emberrel kell megosztania az adott hozzáférést (DiMaggio 2001). Hargittai

szerint (2008) a 24 órás használat nagyobb teret enged az autonómiának, mintha utazni kellene egy könyvtárig, ahol mások kontrollálhatják az egyén tevékenységét és online idejét is, valamint a szoftverek sem megfelelőek. Ugyanígy monitorozza a munkahely is az egyén online tevékenységét. Az autonómia akkor teljes, ha a szabad használat szélessávú internettel párosul, ami teret enged a weblapok szabad, korlátlan és gyors elérésének, a képek, animációk, videók megjelenítésének is.

Hassani (2006) kutatási eredményei alapján az autonómia az internet-használati szokásokra is hatással van; a nagyobb autonómiával rendelkező online felhasználók hasznosabb dolgokra használják az internetet, mint a kevés jövedelemmel rendelkező, kevésbé autonóm internetezők. Előbbiek az egészséges életről keresnek információkat, vásárolnak és online bankolnak is, utóbbiak viszont leginkább szórakoznak és szerencsejátékoznak.

2. ábra. Számítógépet és internetet használók aránya a 15–17 éves magyar fiatalok között (%)
Forrás: saját szerkesztés, Magyar Ifjúság 2012

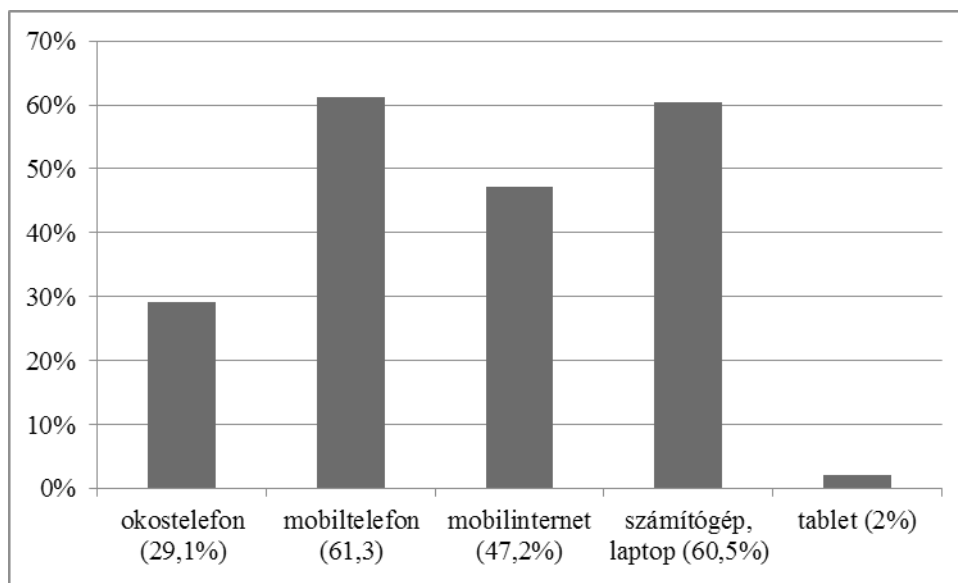
A háztartások ellátottságán kívül érdemes megvizsgálnunk azt is, hogy a fiatalok milyen saját eszközzel, eszközökkel rendelkeznek. A 3. ábrán látható eredmények szerint a 15–17 éves fiatalok 29,1%-a rendelkezik saját okostelefonnal, 61,3%-uk pedig mobiltelefonnal, tehát a diákok 90%-ának van saját telefonja. Európában átlagosan nyolcévesen kapnak mobiltelefont – nem feltétlenül okostelefont – a gyerekek, akik annyira hozzászoknak a használatához, hogy szorongásforrást jelent nekik az, ha véletlenül otthon felejtik a telefonjukat. A mobiltalan állapot a „kimaradás” érzését erősíti bennük, tehát úgy érzik, mintha kimaradnának valamilyen fontos dologból azért, mert nincs náluk a telefonjuk (Tari 2011).

A diákok csaknem fele (47,2%) a saját telefonon túl mobilinternetel is rendelkezik, ami lehetővé teszi azt, hogy egész nap online életvitelt folytassanak, amelynek jelentős hatása van az iskolai teljesítményükre és a függőségek kialakulására is.

Míg a 15–17 éves fiatalok családjai 81,8%-ának van otthon számítógépe, addig a diákok 60,5%-a saját számítógéppel vagy lappal rendelkezik. Ez nem jelenti azt, hogy a háztartások nagy részében egyszerre több ilyen eszköz is megtalálható, hanem a családi számítógépet sokszor a gyermekeknek vásárolják, az ő szobájukban helyezik el, ők használják a legtöbbet, így saját magukénak tekintik azt.

A manapság divatos és folyamatosan terjedő tablettel mindössze a fiatalok 2%-a rendelkezik.

3. ábra. Saját eszközök aránya a 15–17 éves fiatalok között (%)
Forrás: saját szerkesztés, Magyar Ifjúság 2012

A továbbiakban megvizsgáljuk, hogy a településtípus és a szubjektív anyagi helyzet hogyan befolyásolhatja az internet elterjedtségét, a számítógép-használatot valamint azt, hogy milyen eszközökkel rendelkeznek a fiatalok. A társadalmi egyenlőtlenségek a településszerkezet mentén is leképeződnek; a kisebb településeken magasabb a munkanélküliség aránya, gyenge az oktatási kínálat, az infrastruktúra kiépítettsége nem megfelelő, valamint a szegénység is nagyobb arányban koncentrálódik. E tényezők miatt az egyén iskolai végzettsége alacsonyabb, tudása elmarad a városi kortársakétól, a helyi munkaerő-piaci integráció nem megoldott, az infrastruktúra hiánya következtében pedig a szomszédos településeken való munkavállalás nehézkes, így a munkanélküliség, ezáltal a szegénység is újratermelődik, illetve konzerválódik.

De milyen hatása van a településtípusnak és az anyagi tényezőknek az internethasználatra, ezáltal a digitális egyenlőtlenségekre? Enyhít-e a már meglévő társadalmi egyenlőtlenségeken az internethasználat, vagy egy újabb egyenlőtlenségi faktort jelent, amellyel tovább szélesedik a szakadék az alsó és felső rétegek, valamint a falvakban és városokban élők között?

Szignifikáns összefüggést találtunk mind a számítógép-használat, mind az otthoni internet-előfizetés és a lakóhely típusa között. A fővárosban, illetve városokban élő fiatalok csupán kb. 9%-a nem használ számítógépet, azonban a községekben már majd 15%-uk ignorálja azt.

Utóbbiak ennek következtében még inkább lemaradnak kortársaikhoz képest. Azzal, hogy nem „számítógépeznek”, nem fejlesztik számos olyan készségüket – gyorsgépelés, irodai szoftverek használata, internet tanulást segítő funkciói –, amely miatt hátránnyal indulnak a számítógépet, internetet rendszeresen használó társaikkal szemben.

Az IKT-tudás, a számítógép és az internet helyes használatához szükséges ismeretek megléte közvetlenül is hatással lehet az egyén társadalmi helyzetének megváltozására, hiszen hiánya hátrányként jelentkezik például a munkaerőpiacon. Az alkalmazási készség és az abban való jártasság a kulturális tőke részét képezi, amely hatással van az egyén státusára, társadalmi mobilitására is (Kollányi – Székely 2006). Angelusz Róbert és munkatársai szerint (2004: 310) „az információs társadalom egyenlőtlenségi rendszerében felértékelődik a humán (kulturális) tőke szerepe (iskolai oktatás, képzés, nyelvtudás stb.) ezen belül pedig a kulturális tőkében egyre fontosabbá válik a digitális írástudás, az infokommunikációs eszközök használatához szükséges ismeret, tudásanyag.”

A számítógép-használathoz hasonló eredmények születtek az internet-előfizetések alakulása kapcsán is. Míg a fővárosban vagy városokban élő 15–17 éves fiatalok 78,8%-a tud az otthonából fellépni a világhálóra, addig a községekben élőknek csupán 69,9%-a teheti azt meg. Ennek oka a területi egyenlőtlenségekben gyökerezik. A vidéki infrastruktúra kiépítetlensége, valamint a kisebb településeken koncentrálódó szegénység hatására kevesebb háztartásba tudják bekötni, illetve kevesebben engedhetik meg maguknak az internet havi díját is. Utóbbi állításunkat igazolja, hogy szignifikáns összefüggést találtunk a szubjektív anyagi helyzet és az otthoni internet-előfizetés között is. Míg a „gondok nélkül élők” háztartásainak több mint 90%-ába, addig a „nélkülözések között élők” csupán harmadába (33,3%) vezették be az internetet (lásd 1. táblázat).

1. táblázat. Szubjektív anyagi helyzet és az internet-előfizetés összefüggései (%)

	Hogy érzi, hogy élnek anyagiilag?				
	Gondok nélkül élnek	Beosztással jól kijönnek	Éppen, hogy kijönnek a jövedelmükből	Hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	Nélkülözések között élnek
Van otthon internet-előfizetés	90,9%	86,9%	78,8%	55,2%	33,3%
Nincs otthon internet-előfizetés	9,1%	13,1%	21,2%	44,8%	66,7%

Forrás: Saját szerkesztés, Magyar Ifjúság 2012

Ugyancsak szignifikáns összefüggést találtunk a szubjektív anyagi helyzet és az okostelefonnal rendelkezés, illetve a mobilinternet-hozzáférés között is. Csupán a „gondok nélkül élők” között voltak arányaiban többen okostelefonnal bírók (55,6%), a többi kategóriában többen voltak azok, akiknek nincs ilyen eszközük. A legelső csoportban, a „nélkülözések között élők” esetében ez az arány 92,6%-os, tehát a legszegényebbek mindössze 7,4%-a vásárol drága telefont a gyermekének.

Hasonló, de arányaiban jobb a helyzet a mobilinternet-előfizetés tekintetében; a „gondok nélkül élők” 57,7%-ának, a „nélkülözések között élők” 28,6%-ának van internet-hozzáférés a telefonján².

2. táblázat. Szubjektív anyagi helyzet és az okostelefonnal való rendelkezés összefüggései (%)

	Hogy érzi, hogy élnek anyagiilag?				
	Gondok nélkül élnek	Beosztással jól kijönnek	Éppen, hogy kijönnek a jövedelmükből	Hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	Nélkülözések között élnek
Van saját okostelefonja	55,6%	40%	23,8%	13,9%	7,4%
Nincs saját okostelefonja	44,4%	60%	76,2%	86,1%	92,6%

Forrás: Saját szerkesztés, Magyar Ifjúság 2012

De mi az oka annak, hogy azok, akik éppen kijönnek a jövedelmükből, vagy anyagi gondjaik vannak, esetleg nélkülözők is vesznek okostelefont a gyermeküknek és még mobilinternetre is előfizetik őket? Kopp Mária szerint (Tari 2011) ez azzal magyarázható, hogy a magyar társadalomban, főleg az alacsonyabb presztízsűek körében az anyagi helyzet, valamint bizonyos tárgyak, eszközök birtoklása (márkás telefon, síkképernyős televízió, ékszer) értékmérővé és az önértékelés alapjává vált. Az alacsonyabb társadalmi rétegekbe tartozók tehát ezen tárgyak birtoklásától státuszbeli növekedést, megbecsültséget, tekintélyt várnak.

A vizsgálati adatokra logisztikus regressziót futtattunk le; az internet-ellátottság kapcsolatát vizsgáltuk a nemre, településtípusra és a szubjektív anyagi helyzetre vonatkozóan, amelyek közül a településtípus és a szubjektív anyagi helyzet hatása szignifikáns. Nincs különbség a főváros és a városok, csupán a község és a két városkategória között. A szubjektív anyagi helyzet vonatkozásában minél jobban él valaki, szignifikánsan nagyobb valószínűséggel található az otthonában internet-előfizetés. A gondok nélkül élők között 18-szor nagyobb az esély, hogy rendelkeznek otthon internettel, mint a nélkülözőknél.

Ezen eredmények is bizonyítják, hogy az internet-előfizetés, így a digitális egyenlőtlenségek hozzáférési dimenziója leképezik a területi és anyagi egyenlőtlenségeket, ezáltal hozzájárul a társadalmi egyenlőtlenségek további mélyüléséhez, a szegénység újratermelődéséhez.

Összegzés

Tanulmányunkban a digitális egyenlőtlenségek hozzáférési dimenziójának vizsgálata volt a célunk a Magyar Ifjúság 2012 adatfelvételének eredményeit felhasználva 15–17 éves diákok körében.

² Nem feltétlenül okostelefon.

A gazdasági-társadalmi változások következtében, az informatika térnyerésével egy olyan új tényező alakult ki, amelyek mentén a társadalmi egyenlőtlenségek tovább fokozódhatnak, valamint át is örökíthetők. Ennek bizonyításához bemutattuk, hogy a fiatalok mekkora aránya használ számítógépet, valamint hogy van-e otthon internet-előfizetésük és milyen saját IKT-eszközökkel (számítógép, laptop, tablet, okostelefon) rendelkeznek, majd megvizsgáltuk, hogy ezeket milyen módon befolyásolja a populáció lakhelye, valamint anyagi helyzete.

A kutatási eredményeink szerint szignifikáns összefüggés található a fent sorolt eszközökkel való rendelkezés, az internethez való hozzáférés, a számítógép-használat és a lakóhely típusa, valamint a szubjektív anyagi helyzet között. A községekben, valamint rosszabb anyagi körülmények között élők kisebb arányban tudják használni a számítógépet, férnek hozzá az internethez és rendelkeznek saját okostelefonnal, számítógéppel vagy mobilinternettel.

A területi egyenlőtlenségek és anyagi különbségekből fakadó hátrányok felerősítik a digitális hozzáférési egyenlőtlenségeket, ezáltal pedig a használatbeli digitális egyenlőtlenségeket is, amelyek a társadalmi egyenlőtlenségek további mélyüléséhez, konzerválásához, a szegénység újraörökítéséhez vezetnek.

Irodalom

- Angelusz Róbert – Fábián Zoltán – Tardos Péter (2004): Digitális egyenlőtlenségek és az infokommunikációs eszközhasználat válfajai. In: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich György (szerk.) (2004): Társadalmi Riport 2004. TÁRKI, Budapest: 309–331.
- Bauer Béla – Déri András (2011): Hálózathoz kötődve – A fiatalok online hálói. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.) (2011): Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000–2010. NCSZSI, Budapest
- Beck, Ulrich (2003): A kockázat-társadalom – Út egy másik modernitásba. Századvég Kiadó, Budapest
- Carvin, Andy (2000): More than just access. Fitting Literacy and Content into the Digital Divide Equation. In: Educause Review, Volume 35, Number 6: 29–47.
- DiMaggio, Paul – Hargittai Eszter (2001): From the „Digital Divide” to „Digital Inequality”: Studying Internet Use as Penetration Increases. <https://www.princeton.edu/~artspol/workpap/WP15%20-%20DiMaggio%2BHargittai.pdf> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 19.)
- DiMaggio, Paul – Hargittai Eszter – Neuman, W. Russel – Robinson, John P. (2001): Social Implications of the Internet. In: Annual Review of Sociology, 27: 307–336.
- Gábor Kálmán (2012): Válogatott ifjúságszociológiai tanulmányok. Belvedere Meridionale, Budapest
- Gil-Garcia, J. Ramon – Helbig, Natalie C. – Ferro, Enrico (2006): Is it only about Internet Access? An Empirical Test of a Multi-Dimensional Digital Divide. http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F11823100_13 (Utolsó letöltés: 2015. 03. 20.)

- Hargittai Eszter (2008): Digital Inequality. Differences in Young Adults' Use of the Internet. In: Communication Research, Volume 35. Number 5: 602–621.
- Hassani, S. N. (2006): Locating digital divides at home, work and everywhere else. In: Poetics, 34/4–5: 250–272.
- Haywood, Trevor (1995): Info-rich, Info-poor, Access and Exchange in the Global Information Society. Bowker Saured, London <http://ec.europa.eu/eurostat/web/information-society/data/main-tables> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 19.)
- Molnár Szilárd (2002): A digitális megosztottság értelmezési kerete. http://epa.oszk.hu/01900/01963/00005/pdf/infotars_2002_02_04_082-101.pdf (Utolsó letöltés: 2014. 01. 31.)
- Norris, P. (2001): Digital divide: civic engagement, information poverty and the Internet worldwide. Cambridge University Press, New York
- Pikó Bettina (2005): Középiszkolás fiatalok szabadidő-struktúrája, értékattitűdjei és egészségmagatartása. In: Szociológiai Szemle, 2005/2: 88–99.
- Prensky, Marc (2001): Digital Natives, digital immigrants. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (Utolsó letöltés: 2014. 06. 19.)
- Ságvári Bence (2008): Az IT-generáció – Technológia a mindennapokban: kommunikáció, játék és alkotás. In: Ifjúság és környezet, 2008/tél: 47–56.
- Ságvári Bence (2012): A net-generáció törésvonalai – Kultúrafogyasztás és életstílus-csoportok a magyar fiatalok körében. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.) (2011): Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000–2010. NCSSZI, Budapest: 263–281.
- Selwyn, Neil (2002): Defining the „Digital Divide”: Developing a Theoretical Understanding of Inequalities in the Information Age. Occasional Paper 49. School of Social Sciences, Cardiff
- Somlai Péter (2007): A posztadoleszcensek kora. In: Somlai Péter (2007) (szerk.): Új ifjúság. Napvilág Kiadó, Budapest, 9–43.
- Somlai Péter (2012): Nemzedéki konfliktusok és kötelékek. In: Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.) (2011): Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000–2010. NCSSZI, Budapest
- Szarvák Tibor (2004): A digitális szakadék, mint új periféria-képző jelenség. In: Tér és Társadalom, 2004/3: 57–75.
- Tari Annamária (2011): Z generáció. Tericum Kiadó, Budapest
- Utasi Ágnes (2004): Feláldozott kapcsolatok. A magyar szingli. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest
- Vaskovics László (2000): A posztadoleszcencia szociológiai elmélete. In: Szociológiai Szemle, 2000/4: 3–20.

www.metszetek.unideb.hu

Warschauer, Mark (2002): Reconceptualizing the Digital Divide. In: First Monday. Volume 7. Number 7 <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/967/888> (Utolsó letöltés: 2015. 03. 20.)

Wilson, Ernest III. (1999): Closing the Digital Divide. Internet Policy Institute, Washington